

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת מטות מסעי תשע"ה שנה ה' גליון 194
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מה ההבדל בין גבינה לביצה?

יהושע, שהראה לו כי ישראל הם עם שהאדון שלהם הפנה את פניו מהם, שאל אותו הקיסר שוב, ומה התכוונת להראות לו בנטיית ידך, השיב לו רבי יהושע שרמז לו בכך כי "ידו נטויה עלינו".

ביקשו השרים לבחון את האפיקורס אם גם הוא הבין את הרמזים של רבי יהושע, שאלו אותו מה הראית לרבי יהושע, אמר להם הראיתי לו שהקב"ה סובב את פניו מישראל. שאלו אותו שוב, ומה הראה לך רבי יהושע בנטיית ידו, הודה האפיקורס שלא הבין את הרמז, הביעו שרי הקיסר את פליאתם, אדם שאינו מסוגל להבין מה מרמזים לו האם ראוי שיעמוד לפני הקיסר להתווכח עם אחרים, הוציאוהו והרגוהו.

מסופר, כי פעם בא כומר אחד והזמין את היהודים לויכוח בענייני אמונה, והזהיר אותם, אם תנצחו אותי הרי שמעתה ואילך אעזוב אתכם לנפשכם, אבל אם אני אנצח אתכם הרי שמחוייבים אתם לקבל את הדת שלי.

היהודים לא ששו להיכנס לויכוח בענייני אמונה, אבל הכומר חייב אותם ולכן הם שלחו משלחת לכל מיני רבנים שיועילו בטובם לבוא להתווכח עם הכומר, אולם כל הרבנים חששו וסירבו להגיע. היה שם עגלון אחד יהודי כפרי שלא נודע בחכמה רבה, וכששמע שאין מי שייצג את היהודים אצל הכומר, קפץ ואמר: אני מוכן לבוא לפני הכומר ולהתעמת איתו... כשראה את התגובות הצוננות של היהודים, אמר להם: מדוע אינכם סומכים עלי, הרי ממה נפשך אם יעלה בידי לקפח את טענותיו – מה טוב, ואם לא – אמרו לכומר: אין זו רבותא, בעל עגלה ניצחת!

התייצב העגלון לפני הכומר וחיכה למוצא פיו. אבל הכומר לא דיבר אלא במקום זה סימן בידי תנועה של הרמת שתי אצבעות, ראה זאת העגלון הרים לעומתו אצבע אחד. אחר כך הניף הכומר את ידו בצורה פתוחה, והיהודי השיב לו בתנועת אגרוף. הוציא הכומר מתיקו בקבוק יין, וכנגדו הוציא היהודי מתרמילו פרוסת גבינה...

פנה הכומר ליהודים שהיו בחדר ואמר להם בארשת של אכזבה: אין מה לעשות היהודי ניצח אותי בויכוח!

היהודים לא הבינו כיצד בעל העגלה ניצח אותו, וביקשו ממנו שיסביר להם מה היה כאן. אמר להם הכומר: אני נופפתי בשתי אצבעות, להורות שיש שתי רשויות בעולם כביכול. והוא השיב לי בהנפת אצבע אחת, להורות שיש אלקים אחד בעולם.

אני גליתי את כל היד, לרמוז שהיהודים מפוזרים בכל העולם, וכנגד זה הוא השיב לי באגרוף קפוף, לומר לי שכשיבוא המשיח עם ישראל יחזור ויתאחד.

אני הוצאתי מתיקי בקבוק יין אדום, לרמוז שיש ליהודים עבירות וחטאים רבים וכנגד זה הוא הוציא לי מתרמילו גבינה צחה כשלא, לרמוז שהם עושים תשובה על מעשיהם והקב"ה מוחל להם על החטאים והעבירות.

הגמרא בבכורות (דף ה:) מספרת על פגישת חכמי אתונה עם רבי יהושע בן חנניה "חכימא דיהודא".

בלימוד שטחי של דברי הגמרא, הוויכוח כלל לא מובן. הדיונים ביניהם עוסקים בכל מיני דברים תמוהים, חכמי אתונה שואלים את רבי יהושע שאלות מוזרות ביותר: מלח שמתקלקל – מהי תקנתו? והוא משיב להם: שישומו אותו בשליא של פרידה. שאלוהו: וכי יש שליא לפרידה? והלא פרידה אינה יולדת, ואין לה שליא. ענה להם: וכי מלח מסריח?

שאלוהו: אפרוח שמת בביצתו, בקליפתו – מהיכן יוצאת רוחו. ענה להם: מהיכן שהיא נכנסת...

ועוד שורה ארוכה של שאלות ותשובות מוזרות ותמוהות שכאלו.

ובלימוד פשטות הדברים – הויכוח כלל לא מובן, האם זה רמת הדיונים? אלו הם הוויכוחים בין חכמי אתונה המפורסמים, פסגת חכמת עולם הזה, לבין רבי יהושע בן חנניה, מגדולי חכמי ישראל? ומה עוד שהוויכוח היה במעמד המלך עצמו.

המהרש"א מסביר באריכות רבה את כל הדיון, שבעצם הויכוח הינו ויכוח ברמזים על אמיתות דת ישראל, על מתן תורה, נצחיות התורה, מעלת ישראל על אומות העולם, השראת השכינה בעולם הזה, חורבן וגלות ישראל, שכר ועונש, הגאולה העתידה, תחיית המתים וכו', והכל ברמזים עמוקים.

ובין היתר הוא מסביר את הדיון הבא:

חכמי אתונה הראו לרבי יהושע שתי ביצים, ושאלוהו: איזו ביצה נולדה מתרנגולת לבנה, ואיזו מתרנגולת שחורה. הוציא להם רבי יהושע שני גבינות ושאל אותם: איזו גבינה יצרו מחלב עז לבנה, ואיזו מחלב עז שחורה...

כדי להבין מה היתה השאלה ומה התשובה, יש להביא ויכוח אחר שהיה לרבי יהושע בן חנניה, הגמרא במסכת חגיגה (דף ה:) מספרת על התנא רבי יהושע בן חנניה שעמד לפני הקיסר, כאשר מולו עמד אפיקורס שביקש להתגרות בו ולביישו. האפיקורס לא אמר כלום אלא סובב את פניו מרבי יהושע, כדי לרמז לו בכך שהקב"ה כביכול סובב את פניו מישראל, כמו שכתוב: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". רבי יהושע תפס מיד את כוונתו, והשיב לו ברמז משלו על ידי שנטה את ידו, ונתכוון לרמז בכך, כי אפילו בגלות כאשר הקב"ה מסתיר פניו עם כל זאת: "ידו נטויה עלינו". האפיקורס לא הבין כלל מה שרמז לו רבי יהושע בנטיית ידו, אבל התבייש להודות בכך בפני הקיסר, וקיווה שהדבר יעבור בשלום בלי שמישהו ירגיש שלא הבין הרמז.

כאשר ראה הקיסר חילופי הרמזים בין האפיקורס לרבי יהושע, הבין מיד כי חילופי הרמזים הללו מכילים ויכוח על היהודים, לכן פנה לרבי יהושע ביחידות ושאל אותו, מה נתכוון האפיקורס להראות לך כאשר סיבב את פניו, השיב לו רבי

באו היהודים לעגלון, חיבוקו ונשקו והודו לו על שהצילם מיד הכומר, והחלו לשבח אותו על חכמתו הרבה, שידע להבין את כוונותיו של הכומר. תהה העגלון: על איזו חכמה אתם מדברים? ... לא חכם אני ולא בן חכם, בעל עגלה פשוט אנכי.

- אם כך למה התכוונת בתנועות ידך?

פשוט מאוד, עונה להם העגלון, הכומר הניף שתי אצבעות להראות לי שהוא יכול לעקור לי את שתי עיני. אולם אני לא פחדתי ממנו והשבתי לו באומץ שאני יכול לעקור את שתי עיניו באצבע אחת ... ולכן הרמתי אצבע אחת. תשובתי עוררה את חמתו והוא הניף את ידו לרמוז לי שהוא עומד לסטור לי סטיירה הגונה, אבל אני החזרתי לו באגרוף, כשהוא ראה את אומץ לבי הוא הבין שלא כדאי להתגרות בי והוא החליט להתפייס עמי לכן הוא הוציא מתיקו בקבוק יין, אבל אני לא היה לי יין בתיק, לכן הסתפקתי בפרוסת גבינה שהבאתי עמי.

מסביר המשך חכמה (שמות ג', ג') את הויכוח שהיה בין רבי יהושע לאפיקורס, על פי מה שדרשו בגמרא בברכות (ו) על הפסוק (כי תבוא כ"ח, י') "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש. מבואר מזה כי עמי הארץ יראים מהתפילין של ראש. אך לעומת זה דרשו בגמרא במנחות (לז:) על הכתוב (בא י"ג, ט'): "והיה לך לאות על ידך" - לך לאות ולא לאחרים לאות". מבואר מזה כי התפילין של יד הוא בסתר ולא בגלוי כתפילין של ראש.

לפי זה אומר ה"משך חכמה", כי בזמן שבית המקדש היה קיים או בגאולה העתידה שהשגחת ה' גלויה לעין כל, מאיר הקב"ה פניו לישראל לא רק בתפילין של יד אלא גם בתפילין של ראש שהוא גלוי לכל, כדי להפיל פחד על הגויים בבחינת: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין שבראש". אולם בזמן הגלות שההשגחה היא בסתר, מנהיג הקב"ה את ישראל רק בתפילין של יד שהוא מוסתר.

בדרך זו מבאר ה"משך חכמה" את הויכוח שהיה בין האפיקורס לרבי יהושע, כי האפיקורס הראה לרבי יהושע בתנועת סיבוב

ראשו, שהקב"ה החזיר את פניו מישראל ככתוב: "ואנכי הסתר אסתיר פני", כדי לרמז בכך שבגלות אין הקב"ה מתגלה עליהם בתפילין של ראש, המפיל אימה ופחד על כל עמי הארץ. על כך הראה לו רבי יהושע בתנועת ידו: "ידו נטויה עלינו", כי אפילו בגלות עדיין משגיח הקב"ה על ישראל בסתר בבחינת בתפילין של יד.

ונראה לומר על פי דבריו כי מהות התפילין היא "למען תהיה תורת ה' בפיך", היינו הצלחה בלימוד התורה. אלא שיש שני סוגי הצלחות בלימוד התורה האחת בבחינת "יגעת" - על ידי יגעה ועמל, והשניה על ידי "ומצאת" - מציאה מן השמים.

תפילין של ראש מסמלים את ההצלחה בלימוד התורה על ידי מציאה מן השמים, לעומת זאת תפילין של יד מסמלות את ההצלחה על ידי עמל ויגיעה.

האפיקורס חשב כי מחמת חורבן בית המקדש, נסתלקה ההצלחה בלימוד התורה ואין לעם ישראל עוד את זכות התורה אשר תגן ותשמור עליהם. אולם בא רבי יהושע ולימד אותנו, כי ההצלחה עדיין קיימת ונמצאת, אם כי רק אחר עמל ויגיעה, אבל עדיין שייכת הצלחה בלימוד התורה, וזאת רמז לו בהנפת ידו המסמלת על עמילות בתורה.

בזה נבין את הויכוח בין חכמי אתונה לרבי יהושע, חכמי אתונה מביאים לפניו שתי ביצים, יציאת הביצה מהתרנגולת היא ללא קושי, אין בה כל צער (ולכן נהגו לברך "לידה קלה כתרנגולת"), כשהראו את שתי הביצים של התרנגולת השחורה והלבנה, סימלו בזה, שכבר המתנה שניתנה לישראל ההצלחה בתורה, הלכה ונעלמה לה עם חורבן בית המקדש. ממילא אין להם עוד את זכות התורה שתגן עליהם.

על כך בא רבי יהושע ומראה להם את הגבינות היוצאות מן העיזים, העז מסמל עזות (עי' ביצה כה:), היינו לימוד בעוז ותעצומות, וכן הגבינה מצריכה עבודה ועמל, לקיחת החלב קרישתו וחמוצו עד שנעשה לגבינה. ובא ללמד, כי שייכת עדיין הצלחה בלימוד התורה, אבל רק אחר עמל ויגיעה, ולכן עדיין זכות התורה עומדת ומגינה עלינו.

בין המצרים:

בספה"ק נתיב מצוותיך (נתיב היחוד שביל ד') מביא על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, שבא לעיר דיקלא בעשרים לעומר, באישון לילה ואפלה, ולא היה מי שיאספחו לביתו, עד שבא בורסקי אחד והכניסו לביתו, ורצה להתפלל מעריב ולספור ספירת העומר, ולא היה יכול שם, והלך לבית המדרש יחידי, והתפלל וספר ספירת העומר לאחר חצות לילה. והבין מזה הענין, ירדת השכינה בגלות וצעה בעומדה בשוק של בורסקי, ובכה הרבה בכיות, מתוך עומק הלב על צער השכינה, ומרוב צער ובכיה נתעלף וירדם. וראה במראה - אור וזו זוהר גדול, שהיה אור כזה מכהה גלגל חמה בדמות וכו', מקושטת בארבע ועשרים קישוטיין, וכל קישוט היה מזהיר בזו - שאור השמש חשך ממש נגדו, בכמה מיני זוהר והדר כל כך, לא יכלוהו הרעיון הגשמי, ואמרה: חוק בני וכו', והיה מצטער על שאינו זוכה לראות אלא מראה אחוריים, ולא זכה לקבל פני השכינה, והשיבו, הרי אתה בחיים וכתוב "ולא יראני האדם וחיי". ע"כ.

ודברים אלו מפורשים בדברי תנא דבי אליהו רבה פ"ב, וז"ל: וכן כל חכם וחכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו ומחמד ומתאוה ומצפה על כבוד ירושלים ועל בית המקדש ועל הישועה שתצמיח בקרוב בימינו ועל כינוס גלויות, מיד שורה רוח הקודש בקרוב.

ב. כתב בספה"ק עבודת ישראל (פרשת מסעי) וז"ל, וכבר הקדים לנו אדמו"ר ז"ל רמז בפסוק (איכה א', ג') "כל רודפיה השיגה בין המצרים". דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא, יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים. למשל, כי כשהשר יושב בביתו אז אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבוא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשווקים וברחובות, חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאוין שוועת כל הקוראים בשמו. וכן הנמשל, לדעת כי בזמן הזה כי כציפור נודדה מקנה וגו' (משלי כ"ה, ח'), לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם. עכ"ל.

ג. כתב בספה"ק מאור ושמם (פרשת פנחס) וז"ל: ...וכשם שהקרבת נקרכו ברעותא דנפשא ולבא כן צריך התפלה להיות מתוך עומק הלב בהתלהבות ובתשוקה, וביותר בזמן הזה בין המצרים צריך האדם להתגבר כארי לתורה ולתפלה, כי כשהאדם מתעורר עצמו בעת הזאת בתורה ותפלה הוא פועל התקרבות הגאולה יותר מכל השנה וכו', על ידי שהאדם מתגבר בעת הזאת בעבודתו הוא מביא את הקב"ה כביכול לידי חרטה. עכ"ל.

ד. כתב בספר עבודת עבודה (ח"ב עמ' רל"א): ובפרט בימים אלו ימי בין המצרים, צריכין להשתדל ביותר לקדש מחשבה דיבור ומעשה, ולשמח השכינה הקדושה ע"י מעשינו, ולהשתתף בצער השכינה הקדושה, והרבה צדיקים נהגו לגלות מביטם בימי בין המצרים למקומות המרחץ, וכונה מיוחדת היתה להם בזה שנסעו דייקא בימים אלו, כדי להשתתף בצער השכינה הקדושה בגלותה. גם הרה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב זי"ע היה רגיל לנסוע בימים אלו למקום מעיינות הרפואה, וזקני הקדוש זי"ע שהיה תלמיד חביב להרה"ק הנ"ל, היה רגיל לנסוע אליו לשם, וקיבל ממנו בימים הללו דברים העומדים ברומו של עולם, כי היה מטייל עמו שם ביחד בתוך יערות ושדות, ולימדו וגילה לו דברים רמים וגבוהים, וזקני הקדוש היה רגיל לומר, כי בימים אלו ראו אצלו דברים נשגבים מאוד.

וכל זה מפני שבימי בין המצרים אפשר להשיג מה שא"א להשיג בכל ימות השנה, ובימים אלו יותר קל להתקרב אליו יתברך, כמו שפי' המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, עה"פ "כל רודפיה השיגה בין המצרים", שכל רודפיה היינו כל רודף יה, ישיגה בימי בין המצרים בניקל יותר, כי בימים אלו יכול כל אדם להשיג את הבורא ב"ה, אף מי שעומד במצב שפל מאוד ומשוקע בהרבה מידות ומעשים רעים, יש בכוחו בימי בין המצרים לשוב ולהתקרב אליו ית' בניקל.